

NARODOWY
BANK POLSKI

Sprawozdanie z działalności Rady ds. Systemu Płatniczego w 2023 r.

Warszawa, 2024 r.

Departament Systemu Płatniczego

Narodowy Bank Polski

00-919 Warszawa

ul. Świętokrzyska 11/21

tel.: +48 22 185 10 00

faks.: +48 22 185 10 10

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2024

Spis treści

Wprowadzenie	4
Synteza	5
1 Sprawy organizacyjne	6
1.1 Skład Rady	6
1.2 Regulamin działania Rady	6
1.3 Organizacja prac Rady	7
2 Prace merytoryczne	8
2.1 Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego	8
2.2 Rozwój i bezpieczeństwo obrotu płatniczego	9
Załącznik nr 1. Członkowie Rady oraz osoby zastępujące członków Rady w 2023 r.	15
Załącznik nr 2. Lista tematów skierowanych na posiedzenia Rady w 2023 r.	17
Wykaz stosowanych skrótów	19

Wprowadzenie

Rada ds. Systemu Płatniczego jest organem opiniodawczo-doradczym przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego. Rada została utworzona na podstawie *uchwały Nr 14/98 Zarządu NBP z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego*. Obowiązek przyjmowania przez Radę, na jej pierwszym posiedzeniu w danym roku, sprawozdania z działalności Rady w roku poprzednim, a następnie przedstawiania go Zarządowi NBP do zatwierdzenia, wynika z § 16 ust. 2 *Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego*.

Synteza

W 2023 r. Rada prowadziła działalność odpowiadającą zakresowi jej zadań, określone w *uchwale Nr 14/98 Zarządu NBP w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego* (z późn. zm.). Rada stanowiła forum wymiany informacji i poglądów w sprawach istotnych dla funkcjonowania polskiego systemu płatniczego. W kwestiach tych Rada wypracowywała opinie i wnioski, w tym m.in. pozytywnie zaopiniowała przedstawione w półrocznych materiałach oceny funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce.

W 2023 r. Rada odbyła cztery posiedzenia: 28 kwietnia, 27 czerwca, 27 października i 19 grudnia. Po każdym posiedzeniu był publikowany komunikat prasowy oraz był sporządzany protokół. W omawianym okresie Rada rozpatrzyła 32 tematy. Materiały do dyskusji opracowały NBP, ZBP, KIR, KDPW, a także podmioty niemające przedstawicieli w Radzie (FPB i PSP).

W roku sprawozdawczym w pracach Rady dominowały zagadnienia dotyczące zapewnienia rozwoju i usprawniania obrotu płatniczego oraz bezpieczeństwa płatności bezgotówkowych. Wśród omawianych przez Radę zagadnień dotyczących rozwoju systemu płatniczego w Polsce ważnym tematem były plany KIR i środowiska bankowego w odniesieniu do wprowadzenia w systemie Elixir komunikatów XML, zgodnych ze standardem ISO 20022. Przedmiotem dyskusji były także planowane przez PSP zmiany w rozrachunku transakcji w systemie BLIK oraz plany rozwoju systemu rozliczeń transakcji w euro (BLIK Euro). Rada omówiła aktualną sytuację w zakresie świadczonych przez KDPW_CCP usług rozliczania transakcji finansowych oraz wyzwania związane z rozwojem tych usług na rzecz krajowego sektora bankowego. Ponadto Rada zapoznała się z działaniami służącymi upowszechnianiu płatności bezgotówkowych podejmowanymi w ramach realizacji *Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego* oraz wynikami analiz dotyczących korzystania w Polsce z gotówki w okresach kryzysowych (pandemii COVID-19 i w momencie wybuchu wojny w Ukrainie).

Wiele uwagi Rada poświęciła kwestiom związanym z bezpieczeństwem płatności bezgotówkowych. Działająca pod auspicjami Rady Grupa Robocza ds. Bezpieczeństwa Płatności zajmowała się monitorowaniem i oceną realizacji przyjętych przez Radę rekomendacji dotyczących działań na rzecz ograniczania transakcji oszukańczych w płatnościach detalicznych w Polsce. Rada omówiła wyniki dotychczasowych prac tej Grupy nad raportem dotyczącym zastosowania analiz behawioralnych w ograniczaniu transakcji oszukańczych w płatnościach detalicznych w Polsce oraz przeprowadziła dyskusję na temat uwarunkowań prawnych stosowania takich analiz przez banki. Zapoznano się z działaniami podejmowanymi przez FinCERT.pl – Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa ZBP w zakresie identyfikowania zagrożeń, podatności i incydentów oraz ochrony przed cyberprzestępstwami.

Rada ds. Systemu Płatniczego postanawia przyjąć sprawozdanie z działalności Rady w 2023 r. i przedstawić je Zarządowi Narodowego Banku Polskiego z wnioskiem o jego zatwierdzenie.

1 Sprawy organizacyjne

1.1 Skład Rady

Zarząd NBP, uchwałą nr 25/2023 z dnia 14 kwietnia 2023 r. zmieniającą uchwałę w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniotwórczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego¹, podjął decyzję o włączeniu w skład Rady Rzecznika Finansowego. Umożliwia to stały udział instytucji odpowiedzialnej za ochronę klientów podmiotów rynku usług płatniczych w posiedzeniach Rady i wzmacnia w niej reprezentację strony konsumentckiej. Od 14 kwietnia 2023 r. Rada liczy zatem 17 Członków, reprezentujących: Ministerstwo Finansów, Komisję Nadzoru Finansowego, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Rzecznika Finansowego, Związek Banków Polskich, wybrane banki, w tym bank zrzeszający banki spółdzielcze, Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., Poczta Polska S.A., Komitet Agentów Rozliczeniowych oraz Narodowy Bank Polski.

W 2023 r. w składzie Rady wystąpiły następujące zmiany:

- 1) 14 kwietnia Pan Bohdan Pretkiel, Rzecznik Finansowy, został nowym Członkiem Rady,
- 2) 14 kwietnia Pan Dariusz Szwed został powołany na stanowisko Prezesa Zarządu Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego S.A. i tym samym zastąpił Pana Pawła Gruzę w roli Członka Rady,
- 3) 19 kwietnia Pan Tadeusz Białek został powołany na Prezesa Zarządu ZBP i tym samym zastąpił Pana Krzysztofa Pietraszkiewicza w roli Członka Rady,
- 4) 10 listopada Pan Piotr Patkowski przestał zajmować stanowisko Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Finansów i tym samym przestał być przedstawicielem Ministra Finansów w Radzie.

Ponadto z początkiem 2023 r. Pan Paweł Sobolewski zastąpił Pana Adama Tochmańskiego w roli Sekretarza Rady. Skład osobowy Rady w 2023 r. przedstawiono w załączniku nr 1.

1.2 Regulamin działania Rady

W dniu 18 kwietnia Rada podjęła uchwałę nr 1/2023 w sprawie wprowadzenia zmian w „Regulaminie działania Rady ds. Systemu Płatniczego”. Nowy regulamin wszedł w życie na mocy uchwały nr 26/2023 Zarządu NBP z dnia 25 kwietnia 2023 r. w sprawie zatwierdzenia „Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego”².

W regulaminie zmieniono przepisy dotyczące terminów przekazywania Radzie materiałów w zależności od ich rodzaju (tematy do dyskusji i tematy o charakterze informacyjnym).

¹ Tekst ujednolicony uchwały nr 14/98 Zarządu NBP z dnia 10 czerwca 1998 r. – według stanu prawnego na dzień 14 kwietnia 2023 r. znajduje się pod adresem: https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/05/01_Uchwala-Zarzadu-NBP-nr-14_1998-Zarzadu-NBP-w-sprawie-powolania-RSP_tekst_ujednolicony_stan-prawny-na-14.04.2023.pdf

² Teksty uchwał są dostępne pod adresem: <https://nbp.pl/system-platniczy/rada-ds-systemu-platniczego/>

Wprowadzone zmiany umożliwiają udostępnianie Członkom Rady materiałów do tematów o charakterze informacyjnym po posiedzeniu Rady. Zaktualizowano również nazwę Departamentu NBP, za pośrednictwem którego Zarząd NBP może zgłaszać materiały na posiedzenia Rady.

1.3 Organizacja prac Rady

W 2023 r. Rada odbyła cztery posiedzenia: 28 kwietnia, 27 czerwca, 27 października i 19 grudnia. Posiedzeniom przewodniczył Pan Rafał Sura, Przewodniczący Rady, Członek Zarządu NBP. Po każdym posiedzeniu wydawano komunikat, który następnie był publikowany na stronie internetowej NBP³.

Przewidywane do rozpatrzenia przez Radę tematy i materiały zostały określone w *Planie pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2023 roku*. Plan obejmował 35 tematów i został przyjęty przez Radę na posiedzeniu 28 kwietnia 2023 r.

Na wniosek podmiotów odpowiedzialnych za przedstawienie poszczególnych tematów Radzie, dwa zaplanowane na 2023 r. tematy (niewymagające dyskusji na posiedzeniu) zostały wycofane, a dwa (również niewymagające dyskusji) przekazane, zgodnie z Regulaminem Rady, po posiedzeniu, na którym miały być przedstawione. Dodatkowo, na grudniowym posiedzeniu, Rada przedyskutowała jeden temat, który nie był ujęty w planie prac na 2023 r. W sumie Rada podjęła 34 tematy, przy czym 12 z nich omówiono w części dyskusyjnej posiedzeń, zaś 22 miało charakter informacyjny (w tym 2 ujęte w rocznym planie pracy RSP na posiedzenie w grudniu 2023 r., a nie ujęte w planie tego posiedzenia i przekazane Członkom Rady w terminie późniejszym). Listę tematów będących przedmiotem prac Rady zawiera załącznik nr 2.

³ Komunikaty dostępne są pod adresem: <https://nbp.pl/system-platniczy/rada-ds-systemu-platniczego/komunikaty-rady-ds-systemu-platniczego/>

2 Prace merytoryczne

W 2023 r. na posiedzeniach Rady omawiano następujące tematy:

- 1) Ocena funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce.
- 2) Rozwój i bezpieczeństwo płatności, w tym według kolejności rozpatrywania:
 - a. migracja systemu Elixir na nowy standard komunikatów ISO 20022,
 - b. realizacja *Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego* oraz działań w zakresie edukacji finansowej,
 - c. zaopatrywanie rynku w gotówkę w czasach stabilnych i niestabilnych,
 - d. wyzwania związane z rozwojem usług rozliczeniowych KDPW_CCP dla sektora bankowego,
 - e. plany rozwoju systemu płatności i schematu płatniczego BLIK oraz BLIK Euro,
 - f. zastosowanie analiz behawioralnych w ograniczaniu transakcji oszukańczych w płatnościach bezgotówkowych w Polsce,
 - g. działania FinCERT.pl w obszarze cyberbezpieczeństwa banków oraz ich klientów.

W dalszej części sprawozdania krótko opisano przebieg dyskusji podczas posiedzeń Rady w odniesieniu do tych tematów.

2.1 Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego

Na posiedzeniu 28 kwietnia 2023 r. Rada zapoznała się z przygotowaną w NBP *Oceną funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r.*, a 27 października 2023 r. Rada zapoznała się z *Oceną funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2023 r.*

Podczas prezentacji tych materiałów omówiono najważniejsze działania i wydarzenia, jakie miały miejsce w polskim systemie płatniczym, odpowiednio, w II półroczu 2022 r. i I półroczu 2023 r. Odnotowano m.in. zwiększenie od 1 września 2022 r. limitu kwoty jednorazowej transakcji *cash back* do 1.000 zł, przeprowadzoną 20 marca 2023 r. migrację systemu TARGET2 na TARGET i uruchomienie polskiego komponentu systemu TARGET, tj. systemu TARGET-NBP, oraz kontynuację prac w ramach projektu SORBNET3.

Przedstawiono także najważniejsze zmiany w obszarze regulacji: przyjęcie zmian w ustawie dotyczącej limitów płatności gotówkowych oraz rozporządzenia UE o rynku kryptoaktywów, które wejdzie w życie w 2024 r., a także prace legislacyjne w UE nad projektem rozporządzenia w sprawie płatności natychmiastowych w euro oraz projektem rozporządzenia zmieniającego unijne regulacje dotyczące rynku usług rozliczeniowych oferowanych przez CCP. Zwrócono uwagę na opublikowane pakiety projektów regulacji unijnych, w szczególności wskazano najważniejsze propozycje rozwiązań zawartych we wnioskach legislacyjnych UE dotyczących usług płatniczych.

Omówiono zmiany w wolumenie i wartości zleceń płatniczych realizowanych w poszczególnych krajowych systemach płatności oraz systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych. Zwrócono uwagę na silną tendencję wzrostu średniej dziennej liczby zleceń w systemach Express Elixir i BLIK oraz rolę w tym zakresie płatności P2P. Szczegółowo przedstawiono statystyki odnoszące się do liczby bankomatów, skali transakcji bankomatowych i wypłat gotówki, usługi *cash back*, liczby rachunków bankowych, kart płatniczych oraz transakcji oszukańczych. Odnotowano bardzo dużą popularność w Polsce transakcji zbliżeniowych oraz wysoki poziom zabezpieczeń krajowej infrastruktury płatniczej.

W podsumowaniu prezentowanych ocen stwierdzono, że w analizowanych okresach poszczególne elementy polskiego systemu płatniczego funkcjonowały prawidłowo, bezpiecznie i wypełniały swoje funkcje, a jego rozwój odbywał się bez zakłóceń i przy rosnącym znaczeniu nowoczesnych usług. Projekty infrastrukturalne, w zakresie płatności oraz rozliczeń i rozrachunku, papierów wartościowych, uwzględniały nowe wymogi regulacyjne i standardy rynkowe.

W przypadku obu omawianych materiałów Rada pozytywnie zaopiniowała przygotowaną w NBP ocenę funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce⁴.

2.2 Rozwój i bezpieczeństwo obrotu płatniczego

2.2.1 Potencjalna migracja systemu Elixir na nowy standard komunikatów ISO 20022

Przedstawiciele Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. omówili wyniki przeprowadzonej przez KIR na przełomie kwietnia i maja 2023 r. ankiety, która zawierała 12 pytań odnoszących się do zakresu i harmonogramu rozważanej migracji tego systemu Elixir na komunikaty w standardzie XML, zgodne z ISO 20022. Ankieta została skierowana do 39 użytkowników systemu Elixir, a odpowiedzi udzieliły 33 podmioty. 24 uczestników ankiety poparło migrację na komunikaty XML. Zdecydowana większość ankietowanych (19 uczestników) wypowiedziało się za jednorazowym dokonaniem zmiany formatu komunikatów (model *big bang*). Kilku uczestników, reprezentujących łącznie kilkanaście procent wielkości sektora bankowego pod względem realizowanych płatności, wypowiedziało się wstępnie o kosztach, wskazując na ryzyko wysokich kosztów takiego projektu, mogących dochodzić w skali całego sektora do 1 mld zł. Prawie wszyscy uczestnicy ankiety proponowali, aby produkcyjne wprowadzenie tej zmiany nastąpiło po uruchomieniu systemu SORBNET3.

Przedstawiciel Związku Banków Polskich poinformował, że w gremiach działających przy ZBP prowadzona jest dyskusja, której celem jest przygotowanie decyzji środowiska bankowego co do przejścia na nowe komunikaty w systemie Elixir. Z dyskusji tej wynika, że środowisko bankowe popiera wprowadzenie komunikatów XML opartych na standardzie ISO 20022 w tym systemie,

⁴ Zatwierdzone przez Zarząd NBP oceny funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce dostępne są pod adresem: <https://nbp.pl/system-platniczy/dane-i-analizy/ocena-funkcjonowania-systemu-platniczego/>

jednakże wskazane jest przeprowadzenie pogłębionej analizy wpływu tej zmiany na sektor bankowy.

2.2.2 Informacja na temat realizacji Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego oraz działań w zakresie edukacji finansowej

Przedstawiciel Fundacji Polska Bezgotówkowa przedstawił Radzie wyniki i zasady funkcjonowania *Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego* (dalej: Program) realizowanego przez FPB. W 2023 r. zmieniono zasady Programu. Dla podmiotów indywidualnych bezpłatne wsparcie obejmuje korzystanie z 1 terminala przez 12 miesięcy i pokrycie kosztów transakcji do 100 tys. złotych obrotu kartami płatniczymi. Dla sektora publicznego Program finansuje do końca 2025 r. 1 terminal POS na 1 stanowisko kasowe i całość kosztów transakcyjnych płatności realizowanych przy użyciu kart płatniczych. W Programie uczestniczyło aktywnie dwunastu agentów, a trzech kolejnych było w procesie aktywacji. Z Programu skorzystało już 432 tys. merchantów, co przełożyło się na podwojenie liczby terminali POS w Polsce (obecnie 1,22 mln).

Pod względem liczby terminali przypadających na 1 mln mieszkańców Polska plasowała się na siódmej pozycji wśród krajów UE, po pięciu typowo turystycznych krajach (Grecja, Włochy, Hiszpania, Francja, Portugalia) oraz Irlandii. Wyniki pierwszej edycji Programu, wpłynęły na decyzję o jego kontynuacji. Fundacja aktywnie dzieliła się swoimi dokonaniem z przedstawicielami innych krajów europejskich, m.in. Czech, Słowacji, Chorwacji, Rumuni, Mołdawii oraz Serbii.

Działania FPB w zakresie edukacji finansowej były skierowane zarówno do konsumentów, jak i do przedsiębiorców i polegały m.in. na publikowaniu artykułów prasowych, wydawaniu ebooków i newslettera oraz udostępnianiu webinarów poświęconych tematyce obrotu bezgotówkowego.

W trakcie dyskusji wskazano na znaczenie inicjatyw FPB i ich pozytywny wpływ na rynek w ujęciu mikro- i makroekonomicznym. Podkreślono, że program ten jest traktowany jako wzorcowy dla środowisk bankowych w innych krajach europejskich.

2.2.3 Zaopatrywanie rynku w gotówkę w czasach stabilnych i niestabilnych

Przedstawiciel Departamentu Emisyjno-Skarbcowego NBP zaprezentował Radzie analizę dotyczącą geograficznego zróżnicowania pobierania gotówki z banku centralnego w czasach stabilnych oraz niestabilnych, tj. okresach zwiększonego zapotrzebowania na gotówkę. Wskazano, że wartość wypłat gotówki w Polsce była znacząco większa na początku wojny na terytorium Ukrainy w 2022 r. niż w początkowym okresie pandemii, tj. w marcu – kwietniu 2020 r. W początkowym okresie pandemii wzrost wartości pobrań gotówki z NBP osiągnął dwukrotność w porównaniu z czasami stabilnymi (tj. 2019 r.) i rozłożył się mniej więcej równomiernie po regionach kraju. Natomiast na początku wojny na terytorium Ukrainy, w Polsce odnotowano wyższe wypłaty gotówki, przeciętnie 4-7-krotnie, a na wschodzie kraju, zwłaszcza w okręgu rzeszowskim, nawet ponad dziesięciokrotnie.

W czasach niestabilnych wzrasta znaczenie wysokich nominałów, w których realizowane są zwiększone wypłaty gotówki, głównie banknotów 500 zł i 200 zł. Takie kształtowanie się struktury nominalowej wypłat wskazuje na wzrost roli przezornościowej i tezauryzacyjnej gotówki w czasach niestabilnych.

W podsumowaniu podkreślono, że dzięki intensywnym działaniom NBP prowadzonym we współpracy z uczestnikami rynku obrotu gotówkowego, zaopatrywanie społeczeństwa w walutę polską w sytuacjach nadzwyczajnych w ostatnich latach przebiegało sprawnie i bez zakłóceń.

2.2.4 Wyzwania związane z rozwojem usług rozliczeniowych KDPW_CCP dla sektora bankowego

Przedstawiciele KDPW_CCP omówili aktualną sytuację w zakresie usług rozliczania transakcji zawieranych na platformie Treasury BondSpot Poland (TBSP) oraz transakcji nominowanymi w złotych i euro instrumentami pochodnymi OTC stopy procentowej. Zwrócono uwagę na odwrócenie tendencji spadku udziału tej platformy w obrotach na krajowym rynku obligacji skarbowych po rozpoczęciu rozliczeń transakcji z tej platformy w KDPW_CCP w październiku 2020 r.

Omówiono działania podjęte w ramach realizacji *Strategii Rozwoju Rynku Kapitałowego*, tj. rozszerzenie autoryzacji KDPW_CCP na rozliczanie transakcji *repo* w obrocie zorganizowanym, uruchomienie usługi rozliczania transakcji *repo* z rynku TBSP oraz zniesienie podatku bankowego od rozliczanych centralnie transakcji *repo* z rynku zorganizowanego. Przedstawiono korzyści wynikające z rozliczania w CCP transakcji zawieranych na platformie TBSP, w tym korzyści dla uczestników rynku oraz synergie dla rozliczeń i rozrachunku transakcji obligacjami skarbowymi.

Omówiono zmiany na rynku rozliczeń transakcji nominowanych w złotych instrumentami pochodnymi OTC stopy procentowej, m.in. stworzenie i uruchomienie przez grupę kapitałową KDPW własnego systemu operacyjnego dla rozliczeń takich transakcji. Zaprezentowano funkcjonalności systemu rozliczeń dla rynku OTC, narzędzia w zakresie zarządzania ryzykiem rozliczeniowym. Przedstawiono także dane statystyczne dotyczące rozliczeń transakcji instrumentami pochodnymi OTC stopy procentowej na rynkach krajowym i globalnym oraz wyzwania dla polskiego systemu finansowego.

2.2.5 Plany rozwoju systemu płatności i schematu płatniczego BLIK oraz BLIK Euro

Przedstawiciele Polskiego Standardu Płatności Sp. z o.o. zaprezentowali planowane zmiany w rozrachunku transakcji rozliczanych w systemie BLIK, w tym zwiększenie w 2024 r. liczby sesji rozliczeniowych (do 6) i przeniesienie systemu obsługi zgłoszeń błędów do PSP, a w kolejnym roku przeniesienie rozrachunku netto transakcji mobilnych z systemu Elixir do systemu SORBNET3. Kolejną zmianą na późniejszym etapie ma być zastąpienie modelu rozrachunku sesyjnego w złotych modelem z przedpłatami. Analogiczne rozwiązanie ma być zastosowane także w systemie BLIK Euro.

Omówiono planowaną usługę *BLIK Płacę Później*, mającą uatrakcyjnić ofertę banków krajowych względem ofert fintechów. W kontekście opublikowanego projektu regulacji PSR, przedstawiono wątpliwości prawne dotyczące usługi *Przelew na telefon BLIK*, tj. obowiązku weryfikowania zgodności danych odbiorcy i posiadania źródła danych odbiorcy tej usługi.

Zaprezentowano również plany ekspansji międzynarodowej systemu BLIK na Słowacji i w Rumunii oraz oferowania usług w walucie euro wydawcom i agentom rozliczeniowym ze strefy euro. Poinformowano o pracach nad koncepcją modelu operacyjnego BLIK Euro.

W dyskusji poinformowano, że ZBP obserwuje ekspansję na rynku europejskim różnych systemów i schematów płatności mobilnych, co powinno determinować działania PSP. Przedstawiciele PSP wyjaśnili, że po przeniesieniu rozrachunku transakcji mobilnych z systemu Elixir do systemu SORBNET3 mechanizm gwarancji rozrachunku byłby oparty o model *loss-sharing*. Natomiast w usłudze *BLIK Płacę Później* kredyt konsumencki będzie udzielany z własnych środków PSP. Odnosząc się do kwestii przekazywania klientom informacji wymaganych przepisami prawa przy udzielaniu kredytów konsumenckich, wskazano, że aplikacja bankowa przez którą będzie udostępniana usługa, będzie zapewniała pełne i czytelne informacje dla konsumenta. Przedstawiciel KIR zadeklarował współpracę KIR z PSP, NBP i ZBP w pracach nad spełnieniem wymogu weryfikacji brzmienia nazwy właściciela rachunku w zleceniach przelewów.

2.2.6 Informacja na temat prowadzonych przez Grupę Roboczą ds. Bezpieczeństwa Płatności prac dotyczących zastosowania analiz behawioralnych w ograniczaniu transakcji oszukańczych w płatnościach bezgotówkowych w Polsce

Przewodniczący Grupy Roboczej ds. Bezpieczeństwa Płatności przedstawił Radzie wykorzystywane definicje biometrii i danych behawioralnych oraz funkcje, jakie analizy behawioralne mogą pełnić w zwiększeniu bezpieczeństwa transakcji płatniczych (identyfikacja i weryfikacja tożsamości). Zaprezentował rodzaje transakcji oszukańczych dokonywanych bezpośrednio przez oszustów lub w wyniku zastosowania wobec posiadacza rachunku technik manipulacyjnych. Wskazał, że liczbę transakcji oszukańczych w Polsce, które mogłyby być udaremnione przez zastosowanie analiz behawioralnych, szacuje się na kilkadziesiąt tysięcy w skali roku.

Omówiono także dostępne na rynku polskim rozwiązania z zakresu analiz behawioralnych oraz skalę ich zastosowania. Podkreślono, że największą przeszkodą w upowszechnieniu usługi jest konieczność uzyskania indywidualnej zgody klienta na jej uruchomienie. Następnie zaprezentowano aspekty prawne klasyfikacji danych behawioralnych w kontekście przepisów RODO oraz konsekwencje uznania ich za zwykłe dane osobowe, dane biometryczne lub szczególną kategorię danych osobowych.

Następnie Przewodniczący Grupy zaprezentował dwa rozważane scenariusze działań w Polsce, zależne od przesądzenia, czy dane behawioralne są zwykłymi danymi osobowymi czy szczególną kategorią danych osobowych. Omówił także zakres i wstępny harmonogram kolejnych prac

Grupy nad przygotowaniem raportu dotyczącego zastosowania analiz behawioralnych w ograniczaniu transakcji oszukańczych w płatnościach bezgotówkowych w Polsce.

W trakcie dyskusji:

- podkreślono, że analiza behawioralna jest skutecznym narzędziem w przeciwdziałaniu transakcjom oszukańczym, jednakże nie ma szans na szersze jego wykorzystanie, jeśli konieczne byłoby uzyskiwanie indywidualnej akceptacji klienta na włączenie usługi,
- wskazano, że na rynku dostępne są technologia oraz podstawy prawne dla zapewnienia bezpieczeństwa klientom bez potrzeby zbierania ich zgód na wykorzystywanie danych behawioralnych,
- zwrócono uwagę na ryzyko wycieku i nieuprawnionego pozyskania danych behawioralnych oraz możliwość wykorzystania przez przestępców sztucznej inteligencji do naśladowania zachowania klienta,
- podkreślono potrzebę stworzenia precyzyjnych przepisów ze względu na potencjalną możliwość wykorzystania gromadzonych danych behawioralnych na potrzeby komercyjne,
- zaproponowano wypracowanie wspólnego stanowiska środowiska bankowego dotyczącego powszechnego stosowania analiz behawioralnych, co powinno przełożyć się na skuteczną ochronę klientów,
- podkreślono, że wypracowane rozwiązanie powinno być korzystne przede wszystkim dla klientów dostawców usług płatniczych, a skuteczność omawianych metod walki z oszustwami zależy od szybkości jego uruchomienia na masową skalę.

Dyskusję podsumowano oceną, że kwestia kwalifikacji prawnej danych behawioralnych powinna być skonsultowana z UODO i że dopóki nie pojawi się opinia UODO na ten temat, trudno będzie przejść do kolejnego etapu prac.

2.2.7 Informacja na temat działań FinCERT.pl z obszaru cyberbezpieczeństwa banków oraz ich klientów

Przedstawiciel Związku Banków Polskich, omówił rekomendacje Zarządu ZBP dotyczące obsługi klientów, którzy pomimo ostrzeżeń banku, angażują środki w oszukańcze inwestycje w kryptoaktywa lub na rynku *forex*. Przypomniał, że kluczowym celem wydawanych rekomendacji jest zwiększenie ochrony klientów banków przed nieuczciwymi inwestycjami. Przedstawił także dodatkowe mechanizmy ochronne, m.in. procedurę przekierowania klienta do placówki banku w celu potwierdzenia oświadczenia woli, opracowanie wzoru takiego oświadczenia oraz rekomendacje dotyczące:

- ochrony pracowników banków, których dane zostały wykorzystane przez przestępców,
- algorytmów postępowania organów ścigania w przypadku ujawnienia incydentów dotyczących kart płatniczych i współpracy organów ścigania z bankami,
- przeciwdziałania atakom logicznym na infrastrukturę bankomatową.

Podczas wystąpienia omówił też mechanizm oszustw polegających na podszywaniu się pod inne urządzenia lub innych użytkowników, w tym podczas rozmowy telefonicznej, w celu wyłudzenia

danych lub pieniędzy⁵. Wskazał na wzrost skali tego typu oszustw w Polsce. Zaprezentował podział kompetencji i zadań w działających przy ZBP pięciu grupach roboczych zajmujących się następującymi rodzajami oszustw: z wykorzystaniem internetowych platform sprzedażowych oraz w serwisach społecznościowych; inwestycyjnymi na rynkach kryptoaktywów i *forex*, innymi inwestycyjnymi; polegającymi na nielegalnym podszywaniu się pod inne urządzenia lub użytkowników; z wykorzystywaniem techniki, za pomocą której program komputerowy wydobywa dane z wyjścia innego programu.

Przedstawiono także wnioski z analizy zdarzeń przestępczych. Wynika z nich, że najpoważniejsze szkody wyrządzają incydenty, w których do płatności dochodzi z wykorzystaniem silnego uwierzytelnienia, kiedy to pokrzywdzony, często świadomie, udostępnia dane uwierzytelniające lub zmanipulowany klient sam inicjuje płatność na własną szkodę. Zaprezentował także katalog działań edukacyjnych realizowanych przez FinCERT-pl oraz wnioski płynące z przeprowadzonej gry edukacyjnej, wskazujące na wysoką podatność klientów na próby wyłudzenia wrażliwych danych.

⁵ *Spoofing* – rodzaj oszustwa polegający na podszywaniu się pod inne urządzenia lub innych użytkowników w celu wyłudzenia danych lub pieniędzy oraz *vishing* – rodzaj oszustwa polegający na wyłudzeniu danych poprzez rozmowę telefoniczną

Załącznik nr 1. Członkowie Rady oraz osoby zastępujące członków Rady w 2023 r.

Członkowie Rady

1. **Rafał Sura**, Przewodniczący Rady, Członek Zarządu Narodowego Banku Polskiego
2. **Krzysztof Pietraszkiewicz**, Zastępca Przewodniczącego Rady (do 18 kwietnia 2023 r.), Prezes Zarządu Związku Banków Polskich
3. **Tadeusz Białek**, Zastępca Przewodniczącego Rady (od 19 kwietnia 2023 r.), Prezes Zarządu Związku Banków Polskich
4. **Artur Adamczyk**, Członek Rady, Prezes Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
5. **Piotr Alicki**, Członek Rady, Prezes Zarządu Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A.
6. **Tomasz Chróstny**, Członek Rady, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
7. **Krzysztof Falkowski**, Członek Rady, Prezes Zarządu Poczty Polskiej S.A.
8. **Przemysław Gdański**, Członek Rady, Prezes Zarządu Banku BNP Paribas Bank Polska S.A.
9. **Paweł Gruza**, Członek Rady (do 13 kwietnia 2023 r.), Wiceprezes Zarządu Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego S.A.
10. **Jacek Jastrzębski**, Członek Rady, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego
11. **Piotr Patkowski**, Członek Rady (do 10 listopada 2023 r.), Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów
12. **Piotr Pogonowski**, Członek Rady, Członek Zarządu Narodowego Banku Polskiego
13. **Bohdan Pretkiel**, Członek Rady (od 14 kwietnia 2023 r.), Rzecznik Finansowy
14. **Joanna Seklecka**, Członek Rady, Przewodnicząca Komitetu Agentów Rozliczeniowych,
15. **Leszek Skiba**, Członek Rady, Prezes Zarządu Banku Polska Kasa Opieki S.A.
16. **Paweł Sobolewski**, Sekretarz Rady (od 1 stycznia 2023 r.), Dyrektor Departamentu Systemu Płatniczego NBP
17. **Cezary Stypułkowski**, Członek Rady, Prezes Zarządu mBanku S.A.
18. **Dariusz Szwed**, Członek Rady (od 14 kwietnia 2023 r.), Prezes Zarządu Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego S.A.
19. **Maciej Trybuchowski**, Członek Rady, Prezes Zarządu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A.

Osoby zastępujące Członków Rady⁶

1. **Ziemowit Bağlajewski**, Zastępujący Członka Rady, Zastępca Rzecznika Finansowego
2. **Bartłomiej Dzik**, Zastępujący Członka Rady, Zastępca Dyrektora Departamentu Analiz Rynku, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta
3. **Anna Maciszyn**, Zastępująca Członka Rady, Wicedyrektor Departamentu Rozliczeń i Kart, Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
4. **Dariusz Nalepa**, Zastępujący Członka Rady, Dyrektor Departamentu Bankowości Transakcyjnej, mBank S.A.

⁶ Osoby upoważnione przez Członków Rady, na mocy § 2 ust. 2 uchwały Nr 14/98 Zarządu NBP z dnia 10 czerwca 1998 r., do reprezentowania ich w pracach Rady w razie nieobecności.

5. **Sławomir Panasiuk**, Zastępujący Członka Rady, Wiceprezes Zarządu, Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
6. **Emil Radziszewski**, Zastępujący Członka Rady, Dyrektor Departamentu Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i Instytucji Płatniczych, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego
7. **Michał Sas**, Zastępujący Członka Rady na posiedzeniu 19 grudnia 2023 r., Dyrektor Departamentu Analiz i Legislacji, Biuro Rzecznika Finansowego
8. **Marcin Stasiak**, Zastępujący Członka Rady, Dyrektor Departamentu Rozliczeń, BNP Paribas Bank Polska S.A.
9. **Anna Wawryniuk**, Zastępująca Członka Rady, Dyrektor Centrum Rozliczeniowo-Księgowego, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.

Załącznik nr 2. Lista tematów skierowanych na posiedzenia Rady w 2023 r.

28 kwietnia:

A. Tematy przeznaczone do dyskusji na posiedzeniu Rady

1. Przyjęcie rocznego planu pracy Rady ds. Systemu Płatniczego w 2023 r. – *materiał NBP*
2. Sprawozdanie z działalności Rady ds. Systemu Płatniczego w 2022 r. – *materiał NBP*
3. Sprawozdanie z działalności Grupy Roboczej ds. Bezpieczeństwa Płatności – *materiał NBP*
4. Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2022 r. – *materiał NBP*

B. Tematy przekazane do wiadomości Rady

5. Informacja o kartach płatniczych – IV kwartał 2022 r. – *materiał NBP*
6. Informacja o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych w IV kwartale 2022 r. – *materiał NBP*
7. Informacja o transakcjach oszukańczych dokonanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych w IV kwartale 2022 r. – *materiał NBP*

27 czerwca:

A. Tematy przeznaczone do dyskusji na posiedzeniu Rady

1. Potencjalna migracja systemu Elixir na nowy standard komunikatów ISO 20022 – *materiał KIR-ZBP*
2. Informacja na temat realizacji Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego oraz działań w zakresie edukacji finansowej – *materiał FPB*
3. Zaopatrywanie rynku w gotówkę w czasach stabilnych i niestabilnych – *materiał NBP*

B. Tematy przekazane do wiadomości Rady

4. Informacja na temat zakończenia realizacji projektu Konsolidacja T2-T2S oraz uruchomienia systemu TARGET i polskiego komponentu TARGET-NBP – *materiał NBP*
5. Wyniki badania POLASIK Research Zwyczaje płatnicze Polaków a rozwój sieci akceptacji w Polsce – *materiał FPB*
6. Status wdrożenia Sektorowego Centrum Usług AML – *materiał KIR-ZBP*
7. Informacja o kartach płatniczych – I kwartał 2023 r. – *materiał NBP*
8. Informacja o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych w I kwartale 2023 r. – *materiał NBP*
9. Informacja o transakcjach oszukańczych dokonanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych w I kwartale 2023 r. – *materiał NBP*

27 października:

A. Tematy przeznaczone do dyskusji na posiedzeniu Rady

1. Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2023 r. – *materiał NBP*
2. Wyzwania związane z rozwojem usług rozliczeniowych KDPW_CCP dla sektora bankowego – *materiał KDPW*
3. Plany rozwoju systemu płatności i schematu płatniczego BLIK oraz BLIK Euro – *materiał PSP*

B. Tematy przekazane do wiadomości Rady

4. Rozwój płatności natychmiastowych w walucie euro (status) – *materiał KIR*
5. Raport ewaluacyjny PSD2 pt. Ocena wybranego zakresu implementacji PSD2 w Polsce i kierunki zmian – *materiał ZBP*
6. Analiza opłat i prowizji związanych z korzystaniem z rachunku płatniczego w Polsce (wg danych na 31 grudnia 2022 r.) – *materiał NBP*
7. Informacja o kartach płatniczych – II kwartał 2023 r. – *materiał NBP*
8. Informacja o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych w II kwartale 2023 r. – *materiał NBP*
9. Informacja o transakcjach oszukańczych dokonanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych w II kwartale 2023 r. – *materiał NBP*

19 grudnia:

A. Tematy przeznaczone do dyskusji na posiedzeniu Rady

1. Informacja na temat prowadzonych przez Grupę Roboczą ds. Bezpieczeństwa Płatności prac dotyczących zastosowania analiz behawioralnych w ograniczaniu transakcji oszukańczych w płatnościach bezgotówkowych w Polsce – *materiał NBP*
2. Informacja na temat działań FinCERT.pl z obszaru cyberbezpieczeństwa banków oraz ich klientów – *materiał ZBP-BCC*

B. Tematy przekazane do wiadomości Rady

3. Raport roczny o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego w 2022 r. – synteza – *materiał NBP*
4. Informacja na temat stanu realizacji projektu SORBNET3 – *materiał NBP*
5. Informacja o nowym systemie sprawozdawczości z zakresu systemu płatniczego – *materiał NBP*
6. Informacja o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych w III kwartale 2023 r. – *materiał NBP*
7. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów UE za 2022 r. – *materiał NBP*

Ponadto zgodnie z Regulaminem działania Rady, po posiedzeniu zostały przekazane materiały o charakterze informacyjnym:

8. Informacja o kartach płatniczych – III kwartał 2023 r. – *materiał NBP*
9. Informacja o transakcjach oszukańczych dokonanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych w III kwartale 2023 r. – *materiał NBP*

Wykaz stosowanych skrótów

AML – (*anti-money laundering*) przepisy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

BCC – Bankowe Centrum Cyberbezpieczeństwa ZBP (FinCERT.pl)

CCP – (*central counterparty*) kontrahent centralny

Elixir – system KIR dla rozliczeń międzybankowych płatności detalicznych w złotych

FPB – Fundacja Polska Bezgotówkowa

ISO – International Organization for Standardization, Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna

KDPW – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

KDPW_CCP – spółka zależna KDPW rozliczająca transakcje instrumentami finansowymi zawierane na krajowym rynku i posiadająca status kontrahenta centralnego

KE – Komisja Europejska

KIR – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

NBP – Narodowy Bank Polski

OTC – (*over the counter*) pozagiełdowy rynek obrotu papierami wartościowymi

POS – (*point of sale terminal*) terminal płatniczy do przyjmowania płatności bezgotówkowych

PSD – (Payment Services Directive) dyrektywa UE w sprawie usług płatniczych

PSP – Polski Standard Płatności Sp. z o.o.

PSR – (Payment Services Regulation) rozporządzenie UE w sprawie usług płatniczych

Rada – Rada ds. Systemu Płatniczego

RODO – rozporządzenie UE o ochronie danych osobowych

SCA – (*strong customer authentication*) silne uwierzytelnienie klienta

UE – Unia Europejska

UODO – Urząd Ochrony Danych Osobowych

ZBP – Związek Banków Polskich

XML – (*extensible markup language*) uniwersalny język znaczników umożliwiający znakowanie i tagowanie danych w różnych formatach

www.nbp.pl